

PROBLEME DE TERMINOLOGIE MEDICALĂ

L. Lupu, A. Chiriac, E. Mincu

Catedra Limbi Moderne și Latină

Summary

Problems of the medical terminology

The history of the constitution of one normalized, unified, standardized, international terminology certifies more significant events cleared up in this article. In addition to this, certain disputed aspects concerning the terminology and terms are emphasized. The language levels that form the terminologies in general, and the medical terminology in particular are pointed out in the article.

Rezumat

Istoria constituirii unei terminologii normate, unificate, standardizate, internaționale atestă mai multe evenimente semnificative, elucidate în prezentul articol. De asemenea, sunt puse sub accent anumite aspecte controversate versus terminologie și termeni. Sunt relevate straturile limbii care formează terminologiile, în general, și terminologia medicală, în particular.

Obiective

Prezentul studiu oferă informații referitor la procesul de constituire a terminologiei, elucidând anumite aspecte în formarea termenilor și poate fi utilizat la cursurile de Limbi Moderne și terminologie medicală, la USMF „Nicolae Testemițanu”, compartimentul Terminologie și civilizație, Terminologie medicală și neologie, Terminologie medicală și etimologie.

Terminologia este concepută, în primul rând, drept un câmp de cunoaștere suplimentară și este indispensabilă unui anumit domeniu de activitate.

Din istoria terminologiei

Noțiunea *terminologie* este utilizată pentru prima dată de către profesorul german Christian Gottfried Schütz (1747-1832); iar adjectivul *terminologisch* este atestat în 1788. Mai târziu *terminology*, în engleză, concursa cu noțiunea *nomenclatură*. De asemenea, în 1801, termenul apare și în *Neologie* de Sebastien Mercier (A. Rey, 1979, p. 6). Prima definiție a terminologiei o găsim la englezul William Whewel (epistemolog și moralist englez (1794-1866); în *Istoria științelor inductive* (1837) și în *Filosofia științelor inductive* (1840) în care și-a expus conceptul referitor la istoria științelor), 1837, prin care redă valoarea științifică: „un sistem de termeni utilizați în descrierea de obiecte din istoria naturală”. Astfel, pentru prima dată este elucidată interdependența noțiunilor „sistem”, „obiect” și „știință”, racordându-le la noțiunea *termen* < lat. *terminus* „limită”.

Unii îl consideră de Mozin (*Dictionnaire français-allemand*, Paris, 1811-1812) ca fiind primul care a atestat și a explicat cuvântul *terminologie*.

Definiții ale terminologiei apar mai târziu în *Dicționarul de la Oxford* (11 volume, 1933) și în *Petit Robert* (1978).

Terminologia ca disciplină este definită de ISO (1990, ISO, 1087) drept studiu științific al noțiunilor și al termenilor utilizați în limbaje de specialitate.

În constituirea terminologiei cu statut de disciplină sunt delimitate mai multe etape:

Etapa I: sec. XVI-XVII – în această perioadă se produc: sinteze ale teoriei limbajului, reflecții asupra modalităților de cunoaștere, evoluări ale progresului tehnico-științific, cultivarea unei atitudini pedagogice „enciclopedice”. Apar glosare, dicționare în care fac primele încercări

de standardizare a termenilor: Versalius (1514-1564), Bezelius (1748-1822), Lavoisier (1743-1794) etc.

În această perioadă se înscriu: Francis Bacon, filosof în științele tehnice, care prin contribuțiile sale poate fi considerat părintele terminologiei; Abraham Bosse care a definit, în 1643, teoria tehnică care, ulterior, va deveni tehnologică. Acest tip de reflecție „tehnologică” este continuată mai târziu de către Moyen Age. În centrul discuțiilor este problema terminologiei [A. Rey, 1979, p. 11].

Etapa II implică sec. XIX. Predomină ideea internaționalizării științei. Au loc primele colocvii: 1867 – în domeniul botanicii; 1889 – în domeniul zoologiei; 1892 – în domeniul chimiei.

Problema terminologiei e evidentă: necesitățile imperative de denominație se înscrie mai rigid în cadrul limbilor utilizate de statele puternice. În această perioadă se manifestă fenomenul de generalizare a terminologiei, la nivel internațional.

Etapa III vizează sec. XX. E. Wüster (1898-1977) fondează școala de la Viena care pune bazele standardizării limbajului specializat.

E. Wüster, savant, umanist, este posedat de ideea creării unei limbi internaționale: în 1851 susține teza de doctor (*Limbajul special în tehnică și în electronică*), promovând ideea standardizării limbii la nivel internațional (în particular, a unităților terminologice); în 1971 își dă concursul la crearea Centrului terminologic *Infoterm*. E. Wüster, fondatorul teoriei generale a terminologiei, este considerat și fondator al terminologiei (la acest capitol sunt anumite controverse, unii considerându-l fondator al terminologiei pe Lotte D.J. (1889-1950), școala Rusiei, care a definit principiile terminologiei) [Cabré M., 1996].

Terminologia este un câmp de cunoaștere suplimentară, iar termenii sunt *unități specializate* care aduc cunoștințe.

Probleme teoretice

Există controverse referitor la stabilirea statutului: terminologia este o știință sau o disciplină, ținând cont de următoarele:

- a) în favoarea statutului de disciplină: caracter disciplinar și, concomitent, transdisciplinar (toate disciplinele au o terminologie aparte);
- b) în favoarea statutului de știință: dispune de un obiect, concept, mod de reprezentare a relației, reprezintă realitatea.

V. Даниленко [Даниленко В., 1977, с. 2-5], abordând problema terminologiei, o include în limba științelor (limbajul științific), în structura căreia identifică trei straturi:

1. **Lexicul neterminologic** – strat verbal neutru al unui limbaj specializat. Aici se înscriu cuvinte funcțional omogene, emoțional neutre, care formează vocabularul fundamental al unei limbi: verbe (*a diferenția, a cunoaște* etc.), nume deverbale (*include, descoperire* etc.), adjective și adverbe (*activ, valoros, de valoare* etc.), substantive abstracte (*complexitate, omogenitate* etc.).

2. **Lexicul științific** (utilizabil în mai multe domenii de activitate): *atom* – chimie, fizică; *hiperbolă* – filologie, matematică; *depresiune* – politică, geologie, geografie, medicină etc.

Acest strat are tendința de a penetra continuu terminologia științelor în rezultatul hibridării acestora (fenomen atestat în ultimii ani: biochimie, biogeografie, biomedicină etc.).

3. Al treilea strat îl constituie **lexicul terminologic**. В. Даниленко se referă la noțiunea de *terminosistem* care include totalitatea cuvintelor specializate. Terminologia specializată este proprie unui domeniu concret de activitate și presupune un șir de categorii noționale: obiecte, fenomene, corelații, procese, științe.

Mecanisme de creare a termenilor

Unitatea minimă a terminologiei este considerată *unitatea terminologică* [Rey A., 1979, p. 78], *terminoelement* [Даниленко В., 1977, с. 9]. Natura logică, în funcție de cunoașterea lucrurilor, se referă la nume (substantivul), calitate (adjectivul), acțiune (verbul).

N. Cuciuc [2000, p. 19-22] face o sinteză a noțiunii de element terminologic în calitate de formant al structurii termenului. Noțiunea este pusă în circulație de către D. Lotte, care a definit

elementul terminologic drept o parte componentă minimă a termenului cu o semnificație terminologică pronunțată. В. Даниленко afirmă următoarele: „...am în vedere sensul larg care include, pe principii de egalitate, baza derivativă, morfemul derivațional, cuvântul în componența sintagmei terminologice, simbolurile, cifrele, semnele grafice incluse într-un tip aparte al simbolurilor cuvintelor” [Даниленко В., 1977, с. 9].

В. Новодранова, în *Bazele latinești în terminologia medicală* (1980), subliniază faptul că, în terminologie, formantul lexical constitutiv al termenului devine semnificativ el însuși și, în acest sens, dobândește statut de componentă derivațională cu o semantică și cu o structură distinctă. Trăsătura principală a elementului terminologic este exprimarea de către acesta a semnificațiilor terminologice care, create în baza formanților pe care le motivează, se abat, deviază de la acestea prin selectivitatea semnificației, prin caracterul vădit uniform, prin gradul de abstractizare etc., iar esențialul constă în considerarea elementului terminologic ca indice semantic și structural deosebit în modelul derivațional terminologic.

В. Даниленко, referindu-se la particularitățile de formare terminologică a cuvintelor, menționa următoarele [Даниленко В., 1973, с. 76]:

1) Termenii se creează ca o denumire a noțiunilor, legate de sfera profesională îngustă; ele sunt destinate a servi drept mijloc de comunicare pentru un anumit grup de oameni în anumite condiții de activitate.

2) Formarea cuvintelor terminologice este un proces conștient (și nu spontan). „Termenii, consemna Г. Винокур, nu „apar”, ci „se gândesc”, „se creează” în virtutea necesității lor” [Винокур Г., 1939, с. 24]. Despre oportunitatea abordării conștiente a politicii de formare a termenilor Р. Будагов afirma: „Dacă nu ne vom ocupa conștient de termeni, savanții, în cele din urmă, vor înceta să se mai înțeleagă unul pe altul. Forma limbii nu este indiferentă față de conținutul științei în sine [Будагов Р., 1972, с. 43].

3) Crearea conștientă a termenilor face posibil a controla și a regla acest proces. Există dovezi că, deja din start, crearea termenilor științifici a devenit o chestiune „de o importanță statală” [Кутина Л., 1964, с. 7].

4) Actul de formare a termenului este mai complicat decât actul de formare a cuvântului uzual. Dacă pentru ultimul este suficientă utilizarea unuia dintre modelele de formare a cuvintelor existente, atunci pentru un termen este necesară descoperirea conținutului terminologic, adică definirea noțiunii.

5) Pentru denominațiile terminologice este foarte important faptul cât de transparentă este forma lor interioară. Principiul conținutului „transparent” al termenului, de asemenea, este unul fundamental. Funcția morfemelor în procesul de creare a cuvintelor terminologice este mai largă, decât în limba literară, morfemele fiind și clasificatoare.

6) Actul de formare a termenilor depinde de clasificarea sensurilor, în șirul cărora se va afla termenul nou format (ca denumire a sensului acestui șir), deoarece termenii unui tip de clasificare, după posibilitate, trebuie să fie alcătuiți conform unui model de formare a cuvintelor (termen-cuvânt sau termen-îmbinare de cuvinte). E necesar a lua în considerație faptul că termenul deține sensul (denumirea lui) și reflectă, într-o măsură oarecare, conținutul lui. Probabil, această ultimă calitate a termenului generează necesitatea creării de termeni-îmbinări de cuvinte, capabili să reflecte mai amplu caracteristicile noțiunii și de aceea e foarte importantă alegerea corectă a morfemelor.

Concluzii

Deci terminologia presupune un câmp de cunoaștere suplimentară, care include informații, denumiri de concepte dintr-un domeniu specializat sau în totalitatea domeniilor specializate; fiind o reprezentare motivată, deoarece:

- cunoștințele specializate pe care le propune nu coincid cu cele generale, ci sunt căpătate prin cunoaștere suplimentară;
- semnificația termenilor nu coincide cu semnificația cuvântului din limba generală (*șa* → *șaua turcească* a cutiei craniene (domeniul medicinei, anatomie);
- termenii sunt unități de vorbire care concentrează densitatea cunoștințelor specializate;

- precizia unei informații terminologice este asigurată prin folosirea termenului de către specialist, în comunicarea specialist → specialist.

Bibliografie

1. Rey, A. La terminologie: noms et notions. – Paris: Le Robert, 1979. –127 p.
2. Cabré M.T. (dir.), E. Wüster; Terminologia, Barcelona, Servei de la Zlengva de la Universitate de Barcelona, 1996.
3. Даниленко, В. Лексика языка науки. Терминология. Авторефер. дисс. на соиск. учен. степени д-ра филолог. наук. – Москва: АН СССР, Ин-т рус. языка., 1977. – 41 с.
4. Даниленко, В. О терминологическом словообразовании // Вопросы языкознания, 1973. – Nr. 4. – С. 76-85.
5. Кутина, Л. Формирование языка русской науки. – М.- Л.: Наука, 1964. – 219 с.
6. Будагов, Р. А. Терминология и семиотика // Вестник МГУ, 1972. – Nr. 2. – С. 43.
7. Винокур, Г. О. О некоторых явлениях словообразования в русской технической терминологии // Труды МИВЛИ, V, 1939. – С. 24.
8. Cuciuc, N. Afixoidarea și determinologizarea în limbajul medical francez. – Iași: Editura Cugetarea, 2000. – 301 p.

CINQUAIN-UL - TEHNICĂ DE SISTEMATIZARE A CUNOȘTIȚELOR

N. Țurcan

Catedra Limbi Moderne și Latină

Summary

Cinquain – Method of Knowledge Sistematizing

Cinquain represents a method, due to which a text can be worked out or a term can be defined. It is efficient in the process of learning the medical terms, allowing to systematize the information due to cognitive and metacognitive skills.

Cinquain is perfectly enclosed in the process of problematic teaching of medical terminology in Romanian.

Rezumat

Cinquain-ul este o tehnică de elaborare a unui text propriu, prin care poate fi definit orice termen. În cadrul asimilării limbajului medical este eficient întrucât permite sistematizarea informației datorită faptului că implică procese cognitive și procese metacognitive. *Cinquain*-ul se include perfect în conceptul de predare/învățare problematizată a limbii române și a terminologiei medicale.

Obiective

Argumenarea necesității implementării Cinquain-ului în procesul de predare / învățare a Cursului Limbă Română și terminologie medicală în grupele de mediciști alolingvi, considerându-l tehnică de elecțiune în cultivarea abilităților de formare a cunoștințelor în limba română.

Problema însușirii de informații, diferită de dobândirea cunoștințelor practice conceptuale s-a aflat timp îndelungat în vizorul pedagogilor. S-a afirmat faptul că cunoștințele au valoare numai atunci când sunt utile și nu pot fi utile decât dacă sunt înțelese în termeni conceptuali, fiind aplicate creativ și critic. Viitorul este al celor care examinează critic informația și își construiesc propriile realități. Una dintre tehnicile de Lectură și Scriere pentru Dezvoltarea Gândirii Critice (LSDGC) care ne ajută să realizăm acest obiectiv este *cinquain*-ul. Prin această tehnică studenții vor fi obișnuiți să identifice, să proceseze, să însușească și să utilizeze informații și idei; de asemenea, li se va cultiva abilitatea de analiză și de reflecție critică.

Cinquain-ul (din l. latină *quinque*, l. franceză *cinque* – „cinci”) este o tehnică de elaborare a textului propriu (o poezie de formă fixă), inspirată dintr-un subiect luat în discuție.